

kirjaamo@defmin.fi
marikaisa.tiilikainen@defmin.fi
satu.ylikorpi@tem.fi

Viite: Parlamentaarisen komitean selvitystyö yleisen asevelvollisuuden kehittämisestä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämisestä, 23.3.2020, VN/1387/2020-PLM-8

Pelastuslaitosten yhteinen lausunto yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä koskevasta selvitystyöstä

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto kiittää mahdollisuudesta lausua maanpuolustuksen järjestelyjen kehittämistarpeista. Lausunto keskittyy sodan- ja uhkakuvien muutoksen aiheuttamiin tarpeisiin tarkastella maanpuolustuksellisen koulutuksen sisältöjä sekä erityisesti siviilipalveluksen kehittämistarpeisiin.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto katsoo, että sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeiden priorisointi on perusteltua ja se rajaa toteutettavia kehittämistoimenpiteitä siten, että laajamittaiset rakenteelliset muutokset eivät nyt olisi tarpeen. Sen sijaan turvallisuusympäristön muutosten huomiointia ja aiempaa kattavampaa kokonaisturvallisuusajattelun soveltamista maanpuolustuksellisessa koulutustoiminnassa olisi syytä vahvistaa. Tätä tarvetta perustelevat ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden entistä vahvempi sidoksellisuus, joka tuottaa uusia vaatimuksia yhteiskunnan varautumiselle ja yhteiskunnan suorituskyvylle erilaisissa turvallisuustilanteissa. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelussa on esiintynyt näkemys hybridiuhkien tuomista muutoksista sodankuvassa ja useat turvallisuusviranomaiset ovat päivittäneet toimivaltamäärityksiä koskevaa lainsäädäntöään. Sen sijaan hyvin vähälle ovat jääneet pohdinnat siitä, kuinka turvallisuus toimijat voisivat toimintonsa päivittämällä entistä paremmin vahvistaa koko yhteiskunnan kykyä selviytyä uusista uhkakuvista. Uhkakuvien muutosten näkökulmasta kehitettäviä yhteiskunnan suorituskykyjä ovat esimerkiksi hybridivaikuttamisen tunnistaminen, hälytysluontoinen ja pitkäkestoinen ympäristövahinkojen torjunta sekä elintärkeän infrastruktuurin tai kriittisen tuotannon suojaaminen. Maanpuolustuksellisessa koulutustoiminnassa niin varusmiehiä kuin siviilipalvelushenkilöstöä koskien olisi perusteltua laajentaa koulutussisältöä siten, että kaikilla koulutettavilla tulisi vähintäänkin perustiedot kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesta yhteiskunnan varautumisesta ja valmiussuunnittelusta ottaen huomioon edellä mainitut osaamisalueet. Lisäksi sotilaallisten taitojen rinnalle olisi perusteltua suunniteltua varautumiseen liittyvä erillisiä koulutussisältöjä tai kursseja, joiden voidaan hyvin tulkita paitsi vahvistavan yhteiskunnan resilienssiä erilaisissa turvallisuustilanteissa myös vahvistavan maanpuolustusta.

Siviilipalvelushenkilöstön hyödyntäminen pelastuslaitoksissa nykytilanteessa

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on kartoittanut siviilipalvelusvelvollisten henkilöiden hyödyntämistä pelastuslaitoksissa. Siviilipalvelusvelvollisten osaaminen ennen palvelusta ja palveluksessa annettu koulutus vaikuttavat heidän käytettävyyteensä. Siviilipalvelushenkilöstöä on hyödynnetty esimerkiksi asiakaspalvelutehtävissä, sisäisessä tavaraliikenteessä, varusvarastotehtävät, kaluston huoltoon liittyvissä tehtävissä, koulutustilaisuuksien järjestelyissä sekä tietoliikenteeseen ja viestintään liittyvissä tehtävissä (häkämittarien kalibroinnit, Virve-puhelinhuollot sekä käyttöjärjestelmä -ja ohjelma-asennukset).

Tehtävälisäyksestä voi päätellä, että siviilipalvelushenkilöstö on toiminut apuhenkilöstönä ilman varautumiseen liittyvää erityistä osaamisvaatimusta. Mikäli palveluksen aikana voitaisiin henkilö pätevoittää väestönsuojelutehtäviin olisi käytettävyyden pelastuslaitoksissa parempaa. Yksittäisten henkilöiden kouluttaminen pelastuslaitoksittain olisi tehontonta, mutta järjestely toki vaatisi myös jokaiselta pelastuslaitokselta koulutuspanostusta. Koulutusta suunniteltaessa tulisi ennakkoluulottomasti arvioida järjestökentän kykyä koulutusjärjestelmän elementtien tuottamiseen ja ylläpitoon ml. mahdollinen täydennyskoulutus.

Siviilipalvelushenkilöstön hyödyntämisen laajentaminen

Karkeasti kolmasosa pelastuslaitoksen henkilöstöstä on sijoitettu puolustusvoimien sodanajan tehtäviin. Pelastuslaitoksilla on varmuudella tarvetta lisäresursseille poikkeusoloissa. Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan olisi perusteltua vahvistaa siviilipalvelusvelvollisten osaamista väestönsuojelutehtävien osa-alueella. Väestönsuojaamisen laaja tehtäväkenttä sisältää paljon tehtävämahdollisuuksia, joissa siviilipalvelusvelvollisia voisi käyttää, eivätkä palvelustehtävät olisi ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisten vakaumusten kanssa. Väestönsuojanhoitajan tai väestönsuojan hoitajakurssi ovat esimerkkejä koulutuksista, jonka sisältöä voisi kehittää palvelemaan siviilipalvelusvelvollisten osaamistarpeita väestönsuojaamisen tehtävissä. Pelastuslaitokset näkevät tarpeelliseksi sellaisten tehtäväkokonaisuuksien suunnittelun, joihin voidaan antaa koulutus sekä harjoittelu siviilipalveluksen aikana. Tiedot hyödynnettävissä olevista henkilöistä koulutuksineen tulisi ylläpitää. Tällä tavalla heille voisi rakentaa hallittua koulutuskokonaisuutta poikkeusolotehtäviin kouluttautumisessa. Jos tällainen mahdollisuus olisi, pystyttäisiin pelastustoimen osalta rakentamaan uutta "reserviä" poikkeusoloja varten. Tämän hetken "reservit" perustuvat joko sopimushenkilöstöön (ml. VPK) tai palvelussuhteen kautta syntyvään velvoitteeseen (kunnan työntekijät).

Poikkeusolojen aikaisia tehtäviä asianmukaisesti koulutetuille siviilipalveluksen suorittaneille henkilöille voisivat olla:

- Geneven sopimuksen mukaisista väestönsuojelutehtävistä esimerkiksi hälytystoiminta, evakuointi, suojista huolehtiminen, pimennystoimenpiteiden hoito, lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto, tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu, välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen, surmansa saaneista huolehtiminen sekä avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi.
- Pelastuslaitoksen omista tehtävistä huollon ja tukipalveluiden toiminnot kuten kuljetus-, tietojenkäsittely-, viestintä-, tiedustelu- ja lähettitehtävät. Lisäksi valmiuden suunnittelussa eri osa-alueiden tiedon analysointi ja kerääminen sekä dokumentointi sekä arkistointi.
- Kuntien tehtävistä erityisesti valmiusevakuointeihin ja väestön siirtoon ja vastaanottoon liittyvät tehtävät.
- Suojelumuodostelmien (suojelupiirien, -lohkojen ja -yksiköiden) johtamis-, tuki- ja hallintotehtävät.

Käyttö operatiivisessa pelastustoiminnassa edellyttäisi siviilipalvelusmiehille varsin laajaa koulutusta (esimerkiksi sopimuspalokuntalaisen peruskoulutus, ensivastekoulutus sekä pelastustoimi poikkeusoloissa). Pelastustoiminnan ohella siviilipalvelusvelvollisten tehtäväksi eivät suoraan sovellu vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen, puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet sekä osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla. Olisi kuitenkin perusteltua arvioida voiko siviilipalvelus tuottaa pätevyyden edellä mainittuihin tehtäviin. Lisäksi tehtäviä suunniteltaessa olisi huomioitava mahdolliset rajoitteet luokitellun tiedon käsittelyä koskien.

Pelastuslaitokset katsovat, että henkilöt, jotka olisivat palveluskelpoisia ja halukkaita suorittamaan varusmiespalveluksen, mutta sairastavat esim. diabetesta tai muita aseellisen palveluksen estäviä sairauksia, olisivat resurssi, jonka hyödynnettävyyttä tulisi ennakkoluulottomasti uudelleen arvioida.

Siviilipalveluksen yhteiskunnallista merkittävyyttä voidaan tärkeiden väestönsuojelutehtävien ja muita tärkeitä valmiuksia tuottavien tehtävien myötä nostaa nykyisestä tasosta huomattavasti. Huolimatta mahdollisesta siviilipalveluksen sisällöllisestä kehittämisestä on siviilipalveluksen kesto yhdenvertaisuuden näkökulmasta vaikea perustella, ellei kesto tosiasiallisesti perustu siviilipalveluksen suorittaviin henkilöihin kohdistuviin osaamisvaatimuksiin.

Edellä mainitut siviilipalvelushenkilöstön hyödyntämisen laajentamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat myös sodanaikaisesta sijoituksesta vapautuvan reservin osaamisen hyödyntämisen kannalta perusteltavissa olevia kehitystyön lähtökohtia.

Pelastuslaitokset korostavat, että esimerkiksi ympäristöonnettomuuden torjunnan vastetta kehitettäessä tai poikkeusolojen reserviä rakennettaessa suorituskyvyn parantaminen perustuisi johdettujen yksiköiden hyödyntämiseen tehtävien hoitamisessa. Tämän vuoksi jo koulutussisällöissä tulisi huomioida, että pelkästään yksilötason osaamisen vahvistamisen sijasta tavoitteena tulisi olla rakentaa kykyä toimia osana tilanteen mukaista johdettua muodostelmaa.

Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on kaikkien 22 pelastuslaitoksen yhteenliittymä, joka edustaa työssään pelastuslaitosten yhteisiä näkemyksiä. Tavoitteena on kehittää pelastuslaitosten toimintaa siten, että pelastuslaitosten tuottamat palvelut ovat laadukkaita, tehokkaita, taloudellisia ja perustuvat yhdenmukaiseen tulkintaan voimassa olevista säädöksistä ja määräyksistä.

PELASTUSLAITOSTEN KUMPPANUUSVERKOSTO

Pekka Tähtinen
Pelastusjohtajien puheenjohtaja,
pelastusjohtaja

Vesa-Pekka Tervo
Pelastustoimen kehittämisspällikkö
Suomen Kuntaliitto